

RM. 179

22.6.49

328 str. I

Władysław Czarnowski

69 (438 (imię dawne)) „1937: 1947”

69: 333.32 (438) „1937” = 1947”

Porównanie jakościowe
budownictwa przedwojennego
do powojennego przy założeniu
identycznej podstawy terytorialnej
Część I

Porównanie jakościowe budownictwa przedwojennego /1937 r./
do powojennego przy założeniu identycznej podstawy
terytorialnej

C z ę ś ć I.

Wstęp.

Zagadnienie porównania jakościowego dwóch czasokresów przedwojennego i powojennego /rok 1937 i 1947/ rozpada się na dwie części podstawowe odnoszące się do Ziemi Starych i Ziemi Odzyskanych. Dokonania porównań liczbowych w odniesieniu do Ziemi Dawnych i wyciągnięciu odpowiednich wniosków jest możliwe z uwagi na układ tablic tych dwóch czasokresów, natomiast materiały o jakości budownictwa na Ziemiach Odzyskanych w latach przedwojennych są nikłe, bowiem statystyka Rzeszy nie opracowywała odpowiednich danych dotyczących tego zagadnienia; pewne materiały typu ogólnie informacyjnego znajdują się w poszczególnych kwartalnikach statystycznych Rzeszy, oraz innych publikacjach specjalnych. Zgodnie z powyższym ciężar gatunkowy porównań jakościowych na Ziemiach Starych i Odzyskanych jest różny i dlatego należy oddzielnie badać i analizować każdą część a wyniki uzyskane połączyć w jedną całość o charakterze dość chwiejnym jeżeli chodzi o dane liczbowe, natomiast szacunkowo bliskich faktycznego stanu rzeczy.

R o z d z i a ł I.

Porównanie jakościowe na Ziemiach Starych

Mimo identycznego opracowywania materiałów dotyczących zagadnień budowlanych czasokresów przedwojennego i powojennego, zachodzi szereg trudności w wysokim stopniu utrudniających dokonywania obliczeń, a które wynikają z odmiennego charakteru budownictwa w latach powojennych oraz braków w materiale sprawozdawczym okresu powojennego. Jako podstawę do porównań wzięto lata

1937 i 1947 czyli ostatni rok przed wojną ujęty sprawozdawczością oraz termin powojenny posiadający liczbowo pełniejszy materiał statystyczny odpowiednio opracowany. Okres powojenny cechuje dominująca rola problemu odbudowy kraju a więc odbudowy budynków zniszczonych przy działaniach wojennych, liczba budynków nowych jest nieznaczna, natomiast w okresie przedwojennym zagadnienie odbudowy właściwie nie istniało a całość ruchu budowlanego stanowiły nowe budowy oraz nadbudowy i dobudowy będące niczym innym jak uzupełnieniem budynków nowych. Materiały liczbowe okresu powojennego /1947 r./ nie są kompletne z uwagi na niedostateczną sprawność placówek sprawozdawczych oraz nie odpowiadającą wymogom chwili obecnej podstawie prawnej okresu przedwojennego. W związku z tym zupełnie ścisła analiza jest niewykonalna, szczególnie w odniesieniu do porównań materiału liczbowego. Całość zagadnienia rozpada się na dwie części 1/ ruchu mieszkaniowego 2/ ruchu niemieszkaniowego, przy czym stwierdzić należy, że porównanie jakościowe budownictwa niemieszkaniowego można dokonać w sposób jak najbardziej ogólny z uwagi na brak dokładniejszego opracowania tych zagadnień oraz znacznych braków w materiale przed wojną i w chwili obecnej.

Różnice podstaw materiałowych badanych czasokresów dadzą się sprowadzić do wspólnego mianownika przy ustaleniu następujących założeń.

- 1) należy odbudowę budynków uznać za nową budowę odliczając procentowo elementy ocalałe budynków,
- 2) należy ustalić jaką część całkowitego ruchu budowlanego w 1947 roku odzwierciedlają wyniki uzyskane w sprawozdawczości,
- 3) analizę jakościową ruchu budowlanego należy rozdzielić na mieszkalną i niemieszkalną.

Uzasadnienie:

ad 1) odbudową budynków są czynności budowlane zmierzające do przywrócenia używalności budynku zniszczonego i nieużytkowanego. Budynek zniszczony stanowi pewien kapitał w kubaturze nadającej się do wykorzystania przy odbudowie; czynności budowlane przy odbudowie przywracają życie tej martwej kubaturze z jednej strony z drugiej zaś uzupełniając braki stanowią w przybytku kubatury czynnej a więc są sui generis nową budową w odniesieniu do części zburzonej; jest to jakby nadbudowa czy dobudowa nie na istniejącym i użytkowanym budynku a na jego ocalałych elementach. Dlatego też wydaje się słuszne zaliczenie odbudowy do nowych budynków przy odliczeniu elementów ocalałych. Odliczenie ocalałych części ma znaczenie zasadnicze przy ustalaniu kubatury, natomiast w odniesieniu do liczby budynków, mieszkań i izb należy przyjąć inne kryteria a mianowicie za nowe budynki należy przyjąć jedynie zniszczone powyżej 50%, co jednocześnie w pewnym stopniu akumuluje pozostałe, zniszczone w mniejszym stopniu; liczbę mieszkań i izb należy przyjąć w pozycjach bezwzględnych bez żadnych odliczeń z uwagi na specyficzne czynności związane z wykończeniem mieszkań. Ujęcie wyliczeń w sposób powyższy daje bardzo bliską cyfrę wysiłku w budownictwie przeliczonego na budownictwo nowe. Szczegółowe wyliczenia szacunkowe przedstawiające odbudowę na budownictwo nowe zostanie dokonane na podstawie tablic niżej podanych.

ad 2) ustalenie jaką część faktycznego ruchu budowlanego w 1947 roku odzwierciedlają tablice uzyskane ze sprawozdawczości, jest konieczne z uwagi na to, że wyniki przedwojenne dają nieomal faktyczny stan ruchu budowlanego w tym czasie; porównanie ułamkowego ruchu z całkowitym, może dać wnioski fałszywe w odniesieniu do liczb charakteryzujących ogólny ruch budowlany; co do szczegółów ma to mniejsze znaczenie, bowiem niepełne dane odzwierciedlają w sposób na ogół wyraźny kierunki i cechy badanego zjawiska. Ustalenie % braku jest trudne z uwagi na brak elementów umożliwiających wyciągnięcie właściwych wniosków w tej dziedzinie; największe braki istnieją w budynkach budowanych względnie odbudowywanych przez Państwo, wydaje się, że w małym stopniu w odniesieniu do budynków prywatnych i spółdzielczych, wydaje się, bowiem, w 1947 r. i latach poprzednich powojennych odbudowywano wiele budynków bez żadnych zezwoleń. Zjawisko budowy względnie odbudowy budynków przez wszystkie sektory życia gospodarczego, bez żadnych zezwoleń względnie zatwierdzeń spowodowało, że znaczna liczba budynków nie jest objęta sprawozdawczością opartej na normach prawnych. Zgodnie z powyższym można uznać rejestrowany ruch budowlany w budynkach rozpoczętych za circa 70% faktycznego ruchu w czasokresie 1947 roku. W uzasadnieniu tego szacunku należy stwierdzić, że w okresie przedwojennym wszelkie remonty budowlane nie były rejestrowane; w okresie powojennym liczba remontów, w małym stopniu uszkodzonych budynkach jest bardzo znaczna, szczególnie na Ziemiach Odzyskanych; remonty te, w okresie powojennym również nie są wykazywane w sprawozdaniach, niemniej jednak są uwzględniane w zesta-

wieniach różnych urzędów (Ministerstwo Odbudowy i C.U.P.) i powiększają rozbieżność między sprawozdaniami o ruchu budowlanym opartych na zezwoleniach a innymi wyliczeniami szacunkowymi o podstawie finansowej. Cyfry uzyskane oparte na powyższym szacunku dają w konsekwencji wynik przybliżony ruchu budowlanego w 1947 roku a stanowiący około 70% faktycznego ruchu w 1947 roku w budynkach rozpoczętych. Ten wynik w pewnym stopniu potwierdza szacunek wyżej podany z uwagi na to, że ruch budowlany w 1947 roku nie miał tak wielkiej intensywności, jaka się przejawiała w roku następnym a był jednocześnie mocno obciążony znaczną liczbą remontów nie obejmowanych sprawozdawczością, jak to wyżej było podane;

ad 3) ruch budowlany mieszkaniowy i niemieszkaniowy należy podzielić w porównaniach jakościowych z uwagi na różnorodność możliwości w istniejącym materiale; ruch/mieszkaniowy częściowo ujmowany w latach przedwojennych i powojennych można omówić jedynie w bardzo ogólny sposób.

Zgodnie z powyższym ustala się następujące tezy opracowania porównań jakościowych budownictwa dwóch czasokresów.

A. Budownictwo mieszkaniowe.

- 1) Ogólny ruch budowlany porównywuje się liczbowo, przy czym ^{za} 1947 r. ustala się przeliczenie istniejącego materiału w odbudowach przez dodanie różnicy ustalonego szacunku (30% od całości).
- 2) Porównanie jakościowe innych elementów ruchu dokonane zostanie w liczbach procentowych.
- 3) Odbudowa będzie wliczona do nowego budownictwa wg zasad wyżej podanych.

B. Budownictwo niemieszkańcове

- 4) Budownictwo niemieszkańcове będzie w porównaniach obliczone w stosunkach procentowych.
- 5) Porównanie innych elementów ruchu będzie szacunkowe (brak materiałów).

C. Zasada ogólna

- 6) Ustala się, że porównanie ogólnego ruchu budowlanego liczbowe będzie dokonane w odniesieniu do budynków rozpoczętych oraz zakończonych w 1937 roku i 1947 roku.
- 7) Inne porównania jakościowe będą dokonane tylko w odniesieniu do budynków rozpoczętych, co jest wystarczające i wyczerpuje zagadnienie.

W oparciu o powyższe tezy dla ustalenia faktycznego ruchu budowlanego należy dokonać wyliczeń ujętych następującymi tablicami.

T a b l i c a I.

Faktyczny ruch budowlany mieszkaniowy w 1947 r.
w miastach na Ziemiach Starych

Budynki rozpoczęte

Wyszczególnienie	A. Nowe budynki				B. Odbudowa				Nadbudowa i dobudowa			
	liczba bud.	kubatura w tys m ³	liczba mieszkańcове	liczba izb	liczba bud.	kubatura w tys m ³	liczba mieszkańcове	liczba izb	liczba bud.	kubatura w tys m ³	liczba mieszkańcове	liczba izb
Ruch budowlany wg sprawozdawczości x/	2699	1712	6058	15487	1736	3246	9339	25370	282	144	580	1311
szacunek B.30 ⁺ 70	-	-	-	-	1744	1392	4002	10872				
Razem szacunkowy faktyczny ruch	2699	1712	6058	15487	2480	4638	13341	36242	282	144	580	1311

x/ wg tablicy podanej w Małym Roczniku Statystycznym za 1948 rok uzupełnionej późniejszym materiałem (bez przebudów).

T a b l i c a II.

w miastach

Odbudowa budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w miastach
w 1947 roku na Ziemiach Starych
wg % zniszczenia

% zniszczenia w momencie od- budowy	O g ó ł e m		B u d y n k i			
	liczba budynków	kubatura w tys m ³	mieszkalne		niemieszkalne	
			liczba budynków	kubatura w tys m ³	liczba budynków	kubatura w tys m ³
Ogółem Ziemie Stare	2359	5328	1736	3246	623	2082
do 19%	37	28	24	16	13	12
od 20 - 29%	170	305	132	217	38	88
" 30 - 39%	305	507	244	376	61	131
" 40 - 49%	393	965	315	571	78	394
" 50 - 59%	280	795	207	489	73	306
" 60 - 79%	542	1803	374	1014	168	789
powyżej 80%	225	458	144	267	81	191
niewiadomy	407	467	296	296	111	171

Zestawiono wg danych G.U.S. Rocznik Statystyczny 1948 r.
z uzupełnieniem późniejszego materiału.

T a b l i c a III.

w miastach

Odbudowa budynków mieszkalnych i niemieszkalnych łącznie z szacunkiem na Ziemiach Starych
w 1948 roku wg % zniszczenia

Budynki rozpoczęte

% zniszczenia w momencie od- budowy	A		B		C	
	Odbudowa ujęta sprawozdawczością		Szacunek $\frac{A \cdot 30}{70}$		Wynik końcowy A+B	
	liczba budynków	kubatura w 1000m ³	liczba budynków	kubatura w 1000m ³	liczba budynków	kubatura w 1000m ³
O g ó ł e m	1736	3246	744	1392	2480	4638
do 19%	24	16	10	7	34	23
od 20 - 29%	132	217	57	93	189	310
" 30 - 39%	244	376	106	161	350	537
" 40 - 49%	315	571	136	245	451	816
" 50 - 59%	207	489	91	210	298	699
" 60 - 79%	374	1014	154	434	528	1448
powyżej 80%	144	267	64	116	208	383
niewiadomy	296	296	126	126	422	422

Według Tablicy II oraz szacunku zgodnie z tezą.

T a b l i c a I V .

Kubatura netto do wybudowania w budynkach mieszkalnych odbudowywanych rozpoczętych w 1941 r. na Ziemiach Starych.

Ogólny % zniszczenia w momencie odbudowy	Ogólna odbudowa szacunkowa		% zniszczenia górna granica	Kubatura w tys.m ³ do odbudowy	% zniszczenia dolna granica	Kubatura w tys.m ³ do odbudowy
	liczba budynków	kubatura w tys.m ³				
O g ó ł e m x/	2480	4216	-	2566 x/	-	2078 x/
do 19%	34	23	19	4,37	19	4,37
od 20 - 29%	189	310	29	89,90	20	62
" 30 - 39%	350	537	39	209,43	30	161,10
" 40 - 49%	451	816	49	399,84	40	326,40
" 50 - 59%	298	699	59	412,41	50	349,50
" 60 - 79%	528	1448	79	1143,92	60	868,80
" 80% i wyżej	144	267	80	306,40	80	306,40
średni % zniszczenia				61%		49%

x/ bez pozycji niewiadomego procentu zniszczenia.

Z tablicy IV wynika, że przyjmując najwyższy (górny) % zniszczenia w każdej grupie otrzymuje się średni % zniszczenia 61% (2566:4216), natomiast przy dolnym % zniszczenia 49% faktyczna średnia zniszczenia ogółu budynków mieści się między 49 a 61 co daje przeciętną 55% zniszczenia budynków przy odbudowie:

$$\frac{49 + 61}{2} = 55$$

Zgodnie z powyższym należy przyjąć, że budynki odbudowywane w 1948 roku o niewiadomym % zniszczenia mieszczą się w ogólnej średniej co daje końcowy efekt poprawki faktycznej (szacunkowej) odbudowy budynków mieszkalnych w odniesieniu do kubatury netto:

Liczba budynków 2480

Kubatura z tablicy IV	-	2078 (w tys.m ³)
" budynków o niewiadomym % zniszczenia	-	232 (w tys.m ³)
R a z e m do wybudowania	-	2310 (w tys.m³)

T a b l i c a V.

Analityczne przeliczenia odbudowy w budynkach mieszkalnych rozpoczętych w 1947 roku w miastach Ziemi Starych na nowe budynki

Ogółem nowe budynki

Wyszczególnienie	Liczba budynków	Kubatura w tys.m ³	L i c z b a		UWAGI
			mieszkań	izb	
O g ó ł e m	4155	4022	19399	51729	
Odbudowa	1456 ^{x/}	2310	13341	36242	
Nowe budynki	2699	1712	6058	15487	

x/ Ujęto budynki zniszczone powyżej 50% z dodaniem budynków o niewiadomym zniszczeniu.
Zestawiono wg tablicy III i IV.

W oparciu o wyniki tablicy V można ustalić ciężar gatunkowy ruchu budowlanego liczbowego na Ziemiach Starych w 1947 roku w stosunku do 1937 roku na tym samym obszarze w budynkach rozpoczętych.

Stan obrazuje następująca tablica.

T a b l i c a VI.

Porównanie ruchu budowlanego w budynkach rozpoczętych mieszkalnych w miastach na Ziemiach Starych w latach 1937 i 1947

Wyszczególnienie	Nowe budynki				Nadbudowa i dobudowa			
	liczba budynków	kubatura w tys. m ³	l i c z b a mieszkań	izb	liczba budynków	kubatura w tys. m ³	l i c z b a mieszkań	izb
Ogółem 1937r.	9412	9369	32814	83411	1131	588	2698	5808
" 1947r.	4155	4022	19399	51729	282	144	580	1311
R ó ż n i c a	5257	5347	13415	31782	849	444	2118	4497
w %								
rok 1937	100	100	100	100	100	100	100	100
rok 1947	44	43	60	61	25	24	22	22

Łączne dane budów nowych (z odbudową) nadbudowy i dobudowy otrzymuje się dla kubatury 42%, dla liczby mieszkań 56% i dla izb 60%.

Powyższe wyliczenia są w wysokim stopniu szacunkowe z uwagi na to, że wszelkie remonty mające często charakter odbudowy nie są nimi objęte, dlatego też ustalenie faktycznej liczby przybytku mieszkań i izb mieszkalnych (remont mieszkań) w 1947 roku jest w większym przybliżeniu niemożliwe.

Należy zaznaczyć, że dane odnoszące się do liczby mieszkań i izb mieszkalnych należy powiększyć materiałem budownictwa niemieszkalnego: w 1947 roku w budynkach rozpoczętych niemieszkalnych na Ziemiach Dawnych figuruje w budynkach nowych mieszkań 212 izb 529, w odbudowie 790 mieszkań i 1303 izby, w nadbudowach i dobudowach 22 mieszkania i 40 izb, ogółem 1024 mieszkania i 1972 izby mieszkalne (według danych G.U.S.) co daje w wyniku ostatecznym w 1947 roku 20501 mieszkań i 53701 izb.

Powyższe dane poprawiają stosunek % o 1% na dobro w 1947 r.

Przechodząc do zagadnienia budynków mieszkalnych zakończonych w 1947 roku należy wyjaśnić, że dane oficjalne daleko odbiegają od faktycznego stanu rzeczy; jest to spowodowane znaczną formalistyką i wielkim opóźnieniem w ustaleniu faktu zakończenia budowy. W tym stanie rzeczy liczne budynki faktycznie zakończone i użytkowane nie posiadają formalnego aktu zakończenia, będącego podstawą w sprawozdawczości. Dlatego też wszelkie wyliczenia liczbowe były by zawodne i dały by fałszywy obraz rzeczywistości.

Powyższy stan rzeczy odzwierciedlają niżej podane wyliczenia oparte na danych oficjalnych.

W 1937 roku na Ziemiach Starych zakończono 9284 budynki mieszkalne o kubaturze 9736 tys.m³ i 85853 izbach, natomiast

1947 roku - 2263 budynków o 1864 tys.m³ kubatury i 18488 izb; jaskrawe niedociągnięcia w zagadnieniu budynków zakończonych uwypukla tablica VII oparta na wynikach oficjalnych podanych przez G.U.S. z późniejszymi uzupełnieniami /bez szacunku faktycznego ruchu mieszkaniowego wyżej obliczonego nie mającego w danym wypadku znaczenia.

Tablica VII. Budynki rozpoczęte i budynki zakończone w 1937 roku i 1947 roku porównanie stosunku procentowego

Wyszczególnienie	Budynki rozpoczęte ogółem ^{x/}				Budynki zakończone ogółem ^{x/}			
	liczba budynków	Kubatura w tys m ³	liczba mieszkań izb		liczba budynków	kubatura w tys.m ³	liczba mieszkań izb	
rok 1937	10543	9957	35512	89219	9284	9736	32175	85853
" 1947	4717	5102	15977	42168	2263	1864	6794	17488
stosunek % budynków zakończonych do rozpoczętych w rok 1937	90%	97%	96%	96%				
" 1947	48%	36%	42%	42%				

x/ budynki nowe nadbudowy i dobudowy w 1947 roku dodatkowo odbudowy nie przeliczone/.

Braki w budynkach zakończonych w 1947 r. uwypuklają się specjalnie jaskrawo wobec zjawiska odbudowy, występującego w 1947 roku, które powinno zwiększać liczbę budynków zakończonych.

Pewnym złagodzeniem zjawiska braku w budynkach zakończonych stanowi termin rozpoczęcia budowy, tablice porównawcze odnoszące się do 1937 i 1947 roku obrazuje natężenie ruchu budowlanego w budynkach mieszkalnych wg miesięcy w miastach do 20 tys.mieszkańców i w większych.

Tablica VIII. Termin rozpoczęcia budowy budynków mieszkalnych wg miesięcy w liczbach procentowych w stosunku do ogólnego ruchu w grupie miast.

Wyszczególnienie	w stosunku % do całości ruchu w liczbie budynków miesiące							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Miasta poniżej 20 tys. rok 1937	1	1,9	6,9	16,1	14,1	16,1	11,9	10,2
rok 1947	0,9	0,7	3,2	11,1	14,5	13,5	14,4	12,1
miasta pow. 20 tys. rok 1937	2	1,2	5	10,4	11,1	12,5	12	12
rok 1947	3,7	3,2	4,2	8,7	9,3	11,4	11,3	9,7

Wyszczególnienie	w stosunku % do całości ruchu w liczbie budynków miesiące					
	IX	X	XI	XII	niewiadome	Ogółem
Miasta poniżej 20 tys. rok 1937	9,2	6,9	4	1,7	-	100
rok 1947	12	9,2	4,4	2	2	100
Miasta pow. 20 tys. rok 1937	11,1	11,3	7	4	-	100
rok 1947	11,4	10,3	7,6	6	3,2	100

Zestawiono na podstawie zeszytu specjalnego ruchu budowlanego za 1937 rok oraz materiałów za 1948 rok G.U.S.

Analiza powyższej tablicy wskazuje, że w I półroczu 1937 roku rozpoczęto budowę w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców 56,1% ogółem budynków mieszkalnych rozpoczętych w 1937 roku natomiast 1947 roku zaledwie 43,9% w miastach większych w 1937 roku w I półroczu 42,6% a w 1948 roku 40,5%; w II kwartale tj. okresie

największego nasilenia początku robót rozpoczęto w mniejszych miastach w 1937 roku 46,3% wobec 42,4 ogół budynków w większych miastach w 1937 roku 34% wobec 28,4% w 1947 roku; powyższe cyfry wskazują na późne rozpoczęcie sezonu budowlanego w 1947 r. co między innymi powoduje zmniejszenie liczby budynków zakończonych w ciągu roku sprawozdawczego. Jest to jeden z powodów niewspółmiernie małego odsetka zakończonych budów w 1947 roku nie mniej jednak główne braki leżą w opóźnieniach uznania budynku za zakończony przez powołane władze budowlane oraz w budownictwie bezzezwoleniowym bardzo rozpowszechnionym w okresie powojennym, które to zjawisko w roku następnym uległo radykalnemu zmniejszeniu. Zgodnie z powyższym można szacować bez większego błędu, że ogólny ruch mieszkaniowy w budynkach zakończonych w 1947 roku, a ujęty sprawozdawczością stanowi połowę faktycznego ruchu w tym czasokresie. W budownictwie niemieszkaniowym lata 1937 i 1947 nie reprezentują całokształtu budownictwa w dziedzinie, bowiem w obu czasokresach na Ziemiach Starych większe budynki przemysłowe nie były ujmowane; wobec tego że błąd jest jednokierunkowy można dokonać porównań ruchu mieszkaniowego obu czasokresów.

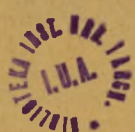
Tablica IX. Ruch budowlany nie mieszkaniowy na Ziemiach Starych w 1937 roku i 1947 roku budynki rozpoczęte i zakończone

Wyszczególnienie	Nowe budowy		Odbudowa		Nadbudowa i dobud.	
	liczba budynków	kubatura w tys. m ³	liczba budynków	kubatura w tys. m ³	liczba budynków	kubatura w tys. m ³
rozpoczęte 1937 r.	2833	1814	X	X	315	202
" 1947 r.	2619	1860	623	2083	218	117
zakończony 1937 r.	1823	999	X	X	210	192
" 1947 r.	1665	640	636	851	146	62

Zestawienie wg tablicy XXVII pracy mojej pod tytułem Sprawozdanie cyfr statystyki w 1937 roku do granic obecnych oraz w odniesieniu do 1948 z danych G.U.S. Rocznik Statystyczny 1948 rok z uzupełnieniami późniejszymi.

Celem dokonania porównań liczbowych obu czasokresów w odniesieniu do budynków rozpoczętych należy przeliczyć kubaturę odbudowy według zasad stosowanych w budownictwie mieszkalnym /wyżej opracowanych/; jako liczbę budynków nowych z przeliczonej odbudowy zgodnie z zasadami przyjętymi ujęto jedynie odbudowane o zniszczeniu powyżej 50%. Wyliczenie oparte nadanych z tablicy II a dokonane według wzorów tablicy IV dają następujący wynik

górny szereg % zniszczenia	wykazuje	kubaturę netto	1230,1	tys. m ³
dolny	"	"	995,5	" "
średnie zniszczenie w pierwszym wypadku	64%			
"	"	" drugim	52%	

Srednia ogólna wynosi 58% / $\frac{64+52}{2} = 58\%$ wobec tego należy niewiadomy % zniszczenia ustalić wg średniej ogólnej co daje dodatkowo 109 tys m³ kubatury doliczając tę kubaturę do kubatury dolnego szeregu otrzymujemy poprawioną kubaturę wybudowaną w 1947 roku w wys. 1104 tys m³.

Zgodnie z powyższymi wyliczeniami ujętymi niżej podaną tabelicą możemy porównać ruch budowlany liczbowy niemieszkalny roku 1937 w stosunku do 1947 roku

Tablica X. Kubatura netto do wybudowania w budynkach niemieszkalnych rozpoczętych w 1947 r. na Ziemiach Starych

ogólny % zniszczenia w momencie odbudowy	Ogólna odbudowa		% zniszczenia górna granica	kubatura ₃ w 1000 m ³ do odbudowy	% zniszczenia dolna granica	kubatura ₃ w 1000 m ³ do odbudowy
	liczba budynków	kubatura w 1000 m ³				
Ogółem ^{x/}	512 ^{x/}	1911 ^{x/}	-	1230,1 ^{x/}	-	995,5 ^{x/}
do 19%	13	12	19	2,2	19	2,2
od 20-29%	38	88	29	25,5	20	17,6
od 30-39%	61	131	39	51,9	30	39,3
od 40-49%	78	394	49	193,0	40	157,6
od 50-59%	73	306	59	180,5	50	153,0
od 60-79%	168	789	79	224,2	60	473
powyżej 80%	81	191	80	152,8	80	152,8
średni % zniszczenia				64%		52%

x/ bez pozycji niewiadomego procentu zniszczenia; w stosunku do liczby budynków należy przyjąć liczbę zniszczonych powyżej 50% z poprawką doliczeniową o niewiadomym zniszczeniu co daje ogółem 433 budynki nowe /73+168+81+111 = 433/

Tablica XI obrazuje porównania liczbowe ruchu ^{nie} mieszkaniowego dwóch czasokresów oparta na materiałach sprawozdawczych w przeliczeniu odbudowy wg wyników wyżej podanych.

T a b l i c a X I

Porównanie ruchu niemieszkaninowego roku 1937 i
przeliczonego 1948 r.

Wyszczególnienie	Rozpoczęte				Zakończone			
	N o w e		N a d i d o b u d o w a		N o w e		N a d i d o b u d o w a	
	liczba budyn- ków	kuba- tura w tys.m ³	liczba budyn- ków	kuba- tura w tys.m ³	liczba budyn- ków	kuba- tura w tys.m ³	liczba budyn- ków	kuba- tura w tys.m ³
Rok 1937	2833	1814	315	202	1823	999	210	192
" 1947	3052	2964	218	117	2101 ^{x/}	1130 ^{xx/}	146	62
w %								
Rok 1937	100	100	100	100	100	100	100	100
" 1947	108	163	69	58	115	113	70	32

x/ doliczono liczbę budynków wg relacji dla rozpoczętych

xx/ " kubaturę z przeliczenia średniej ogólnej zniszczenia wynoszącej 58%.

Tablica powyższa wykazuje znaczną przewagę ruchu niemieszkalnego 1947 roku w stosunku do 1937 roku, przewaga ta jest niewątpliwie większa, wobec nie ujęcia sprawozdawczością budynków przemysłowych niemniej jednak jest niemożliwe ustalić faktyczny ruch wobec braku jakichkolwiek mierników.

Nadwyżka ruchu w 1947 roku jest spowodowana odbudową zniszczonych budynków publicznych /urzędowych/ oraz budową intensywną i odbudową gmachów użyteczności publicznych /szkół, szpitali, gmachów urzędowych itd./ oraz drobnych zakładów przemysłowych i handlowych.

W oparciu o uzyskane wyniki porównawcze ruchu mieszkaniowego i niemieszkaninowego można stwierdzić, że ciężar gatunkowy ruchu leży przede wszystkim w budynkach niemieszkalnych, przesunięcie kierunku ruchu w stronę budownictwa mieszkalnego nastąpiło w roku następnym, nie mniej jednak budownictwo nie-

mieszkaniowe z roku 1948 odgrywa znaczną rolę. Brak materiałów opracowanych uniemożliwia ustalenie skali przesunięć w charakterze ruchu w 1948 roku.

R o z d z i a ł II

Porównanie ruchu mieszkaniowego w latach 1937 i 1947 według województw ziem starych

Porównanie natężenia ruchu budowlanego w budynkach mieszkalnych wg województw lat 1937 i 1947 nastrocza na znaczne trudności z uwagi na moment odbudowy w 1947 roku. Przeliczenie kubatury odbudowywanych budynków wg średniej $\%$ zniszczenia może być zawodny ze względu na rozmiary zniszczeń budynków w poszczególnych województwach; to samo odnosi się do przerachowania budynków odbudowywanych; tablice G.U.S. nie ~~dziela~~ tych budynków wg grup zniszczenia, jedynie odnośnie do kilku wielkich miast jak Warszawa, Łódź, Poznań i Wrocław istnieje odpowiedni materiał. Z uwagi na to, że w budownictwie mieszkaniowym zagadnieniem centralnym jest przyrost mieszkań i izb, więc na tych dwóch zasadniczych elementach będą oparte porównania, przy czym odbudowy ujęte sprawozdawczością będą ^{przeliczone} /zgodnie z założeniem pierwotnym przyjmującym ten ruch jako 70% faktycznego stanu rzeczy. Z uwagi na to dane dotyczące ruchu budowlanego są pełniejsze w budynkach rozpoczętych, porównania będą się opierać na rozpoczęciu budowy.

T a b l i c a XII

Mieszkania i izby w budynkach rozpoczętych
w 1937, 1947 r. wg województw /ziemie stare/

	1 9 3 7		1 9 4 7					
	L	L	Ogółem		wg sprawoz- dawczości		z przelicz. odbudow.	
	mieszkań	izb	m	izby	m	izby	m	izby
O g ó ł e m	35512 ^x	89219 ^x	19501 ^x	51438 ^x	15619 ^x	40974 ^x	3882 ^x	10464 ^x
m. sta pon. 20 tys	9240	22560	3287	8804	3014	8078	273	726
" pow. 20 tys	26272 ^x	66659 ^x	16214 ^x	42634 ^x	12605 ^x	32896	3609 ^x	9738 ^x
m. st. Warszawa	10742	25336	11085	28114	8115	20341	2970	7773
woj. Warszawskie	2148	5131	669	1779	612	1626	57	153
m. Łódź	2090	4864	645	1543	519	1255	126	288
woj. Łódzkie	2522	5889	573	1529	555	1478	18	51
" Kieleckie	2367	5695	686	1689	674	1659	12	30
" Lubelskie	1505	4001	544	1393	496	1267	48	126
" Białostockie	787	2172	446	1456	413	1324	33	132
" Gdańskie ^x	1038	2782	476	1311	395	1104	81	207
" Pomorskie	1747	5215	573	1766	483	1484	90	282
" Poznańskie	3230	9714	1454	4987	1184	4033	270	954
w tym Poznań	1648	5181	1047	3676	819	2845	228	831
woj. Śląskie	3010	7593	1313	3246	1244	3042	69	204
" Krakowskie	2763	7026	664	1841	613	1676	51	165
" Rzeszowskie	1561	3801	373	784	316	685	57	99
m. Gdańsk ^x	163	636	478	1606	358	1194	120	408

x/ bez m. Gdańska

Tablica XII wykazuje znaczny spadek ruchu budowlanego w miastach mniejszych w okresie powojennym, przy czym wyniki cyfrowe odnoszące 1947 roku są nieomal całkowite z uwagi

dokładniejszą sprawozdawczość z terenu miast poniżej 20 tys. mieszkańców; spadek ruchu w 1947 r. jest nieomal trzykrotny. Jest on spowodowany mniejszym zniszczeniem miast małych, zubożeniem powojennym oraz nieznacznym wkładem sektora państwowego w miastach tej grupy.

Natomiast w grupie miast większych wybijają się na czołowe miejsce Warszawa, której ruch szacunkowy, bynajmniej nie obrazujący całkowitej rzeczywistości wynosił w 1947r. 66% całości, ruchu w zespole miast większych, a 55% w stosunku do ogólnego ruchu w 1947r.; liczba mieszkań izb rozpoczętych w Warszawie w 1947r. wynosi 112% ruchu, w 1937r. w tym mieście; z wielkich miast Łódź w 1947r. osiągnęła zaledwie 30% a Poznań 52% ruchu przedwojennego. Ogółem 3 wielkie miasta reprezentują 60% ogólnej liczby izb rozpoczętych w 1947r. a 73% w zespole miast większych. W przekroju wojewódzkim na czołowe miejsce wybijają się woj. Poznańskie, które po odliczeniu m. Poznania osiąga 50% ruchu przedwojennego oraz woj. Białostockie, które przekracza 70%; Tak znaczny ruch w woj. Białostockim jest spowodowany dużym ruchem w nowych budynkach dającym 1014 izb rozpoczętych w budynkach przeważnie drewnianych /153 budynki drewniane na 197 ogółu nowych budynków/; w innych województwach liczba izb rozpoczętych w 1947r. wynosi od 30 do 40% okresu przedwojennego.

W tablicy XII rubryka przeliczona odbudowa /stanowiąca 30% odbudowy ujętej sprawozdawczością/ daje możliwości ustalenia ognisk nasilenia ruchu w tej dziedzinie; jaskrawo odbija się Warszawa zabierająca z góry 70% ogółu, potem idzie Poznań z 8%, w innych miastach odbudowa jest nieznaczna z uwagi na mniejsze zniszczenie /względnie brak zniszczeń/. Mniejsze miasta mimo znacznych zniszczeń w poszczególnych rejonach z uwagi na materiał budowlany /budynki drewniane/ nie mają substratu do odbudowy i przejawiają znaczny ruch budowlany w budynkach nowych, przeważnie o małej kubaturze. Dają one 7762 izby rozpoczęte w 1947r. w nowych budynkach wobec 10174 izb tego rodzaju w większych miastach. Stosunek % do ogółu izb rozpoczętych w obu grupach

miast daje w małych miastach 87% a w większych 24% izb rozpoczętych w budynkach nowych w 1947 roku.

Miasto m. Gdańsk wydzielone, z tablicy XII wykazuje 250% przyrostu izb rozpoczętych w 1947r. w stosunku do 1937r. spowodowany znaczną odbudową domów, w tym tak bardzo zniszczonym mieście.

Kierunek rozwojowy ruchu budowlanego przesuwają do budowy nowych budynków; ciężar gatunkowy odbudowy już w 1948r. znacznie się obniżył, z uwagi na wyczerpywanie się obiektów zniszczonych w poszczególnych miastach; odbudowa w Warszawie w tym centralnym miejscu tego rodzaju robót budowlanych już w 1948 r. przejawia mniejsze natężenie, natomiast w Gdańsku i Wrocławiu niewątpliwie odbudowa budynków będzie centralnym zagadnieniem miejscowego budownictwa. Przechodząc do zagadnień mieszkaniowych, należy przede wszystkim porównać kierunki rozwojowe w odniesieniu do wielkości mieszkań w latach 1937 i 1947r., zgodnie z tezą wyżej podaną, tablica XIII, podaje liczby w stosunkach procentowych do ogółu mieszkań rozpoczętych w tych dwóch czasokresach. Wyniki podane w liczbach procentowych lepiej odzwierciedlają stan faktyczny jak cyfry bezwzględne, które wobec niekompletności materiałów mogą być zawodne, nawet uwzględniając dokonane szacunki. Ciężar gatunkowy istniejącego materiału zgodnie z teorią wielkich liczb naświetla w sposób bardzo dokładny faktyczny stan rzeczy ujęty w % procentach. Porównanie materiału wg budynków rozpoczętych daje pełniejszy obraz omawianego zagadnienia.

Mieszkania wg wielkości w budynkach mieszkalnych
rozpoczętych w miastach na Ziemiach Starych
w 1937 roku i 1947 roku
zestawienie porównawcze
ogólne i wg województw

Wyszczególnienie	Ogółem miesz- kań 100%	w % ogółu mieszkań						U w a g i
		mieszkania o izbach:						
		1	2	3	4	5	6 i wiecej	
Ogółem Ziemie Stare								
1937 ^{x/}	35512	17,5	39,3	25,5	12,9	3,2	1,6	x/bez m.Gdańska
" " " 1947 ^{x/}	16392	19,1	31,7	26,1	16,1	4,6	2,4	
Miasta poniż. 20 tys. m								
1937	9240	18,4	41,6	23,8	12,5	2,3	1,4	
1947	3140	13,7	36,7	27,2	16,5	4,1	1,8	
Miasta powyż. 20 tys. m ^{x/}								x/bez m. Gdańska
1937	26272	17,2	38,4	26,0	13,1	3,6	1,7	
1947	13252	20,4	30,5	25,8	16,1	4,7	2,5	
M. Warszawa								
1937	10742	22,7	40,2	22,6	10,5	2,5	1,5	
" 1947	8196	26,2	28,1	23,2	16,2	4,1	2,2	
woj. warszaw.								
1937	2148	18,2	44,3	23,8	10,3	2,1	1,3	
1947	616	10,9	41,9	25,1	17,1	3,7	1,3	
M. Łódź								
1937	2090	22,8	41,5	21,7	9,1	4,1	0,8	
" 1947	526	13,9	43,5	32,9	8,5	0,8	0,4	
woj. łódzkie								
1937	2522	18,0	46,4	24,1	9,1	1,5	0,9	
" 1947	559	10,5	40,4	29,7	12,9	4,9	1,6	
woj. kieleckie								
1937	2367	16,6	44,3	25,1	11,3	1,8	0,9	
" 1947	675	10,2	50,6	26,2	10,0	2,6	0,4	
woj. lubelskie								
1937	1505	10,5	40,7	29,2	14,8	2,9	1,9	
" 1947	518	13,1	40,3	28,8	14,5	3,3	-	
woj. białost.								
1937	787	11,1	31,6	33,5	18,9	3,2	1,4	
" 1947	421	13,1	15,4	26,6	33,0	8,6	3,3	
woj. gdańskie ^{x/}								x/bez m. Gdańska
1937	1038	9,1	45,7	24,7	13	4,7	2,8	
" 1947	424	7,8	34,4	38,2	11,1	7,3	1,2	
woj. pomor.								
1937	1747	6,2	28,8	34,6	23,7	5,2	1,5	
" 1947	498	7,6	27,3	28,9	25,5	8,1	2,6	
woj. poznańs.								
1937	3230	12,1	26,4	28,7	21,3	6,8	4,7	
" 1947	1219	8,5	22,6	26,6	22,3	10,7	9,3	
woj. śląskie								
1937	3010	16,1	41,5	24,3	12,2	4,6	1,3	
" 1947	1388	15,3	43,7	30,7	7,5	2,0	1,1	
woj. Krakow.								
1937	2765	16,9	36,7	27,3	14,4	3,3	0,9	
" 1947	649	14,8	28,3	35,3	14,3	6,2	1,1	
woj. rzeszow.								
1937	1561	18,3	38,6	28,3	11,9	2,2	0,7	
" 1947	344	25,0	43,0	24,1	6,7	0,9	0,3	
m. Gdańsk								
1937	163	-	3,6	35,0	40,1	12,2	9,1	
1947	359	7,2	19,9	20,9	40,9	7,5	3,6	

BR/22

Zestawione wg tablicy XXVI pracy "Sporządzenie cyfr statystyki budowlanej w odniesieniu do zagadnień mieszkaniowych I cz. oraz uzupełnionych tablic rocznika statystycznego 1948 r. Zestawienie porównawcze zostało dokonane wg materiałów sprawozdawczych i wskazuje na zmiany w strukturze mieszkaniowej w czasokresie lat 1937 i 1947; niekompletność^{ść} wyników z 1947 roku nie może odgrywać większego znaczenia z uwagi na znaczny materiał liczbowy będący podstawą porównań.

Przechodząc do analizy poszczególnych części tablicy XIII widać że na Ziemiach Starych ogółem przesunięcie wielkości mieszkań na korzyść 1947 roku odnosi się to mieszkań 1,3,4,5 i 6 izbowych, których liczba w stosunku procentowym wzrosła w 1947 roku kosztem mieszkań 2 izbowych. Stosunek $\%$ grupy mieszkań od 3-6 izbowych do ogółu mieszkań rozpoczętych w 1947 roku daje wynik 49,2 a w 1937 roku 43,3.

Przyczyna tego zjawiska leży w odbudowie zniszczonych mieszkań. Analiza czystego kierunku polityki mieszkaniowej jest możliwa jedynie przy eliminacji odbudowy z całości ruchu.

Przechodząc do dalszych części wyników tablicy XIII widać znaczne różnice w stosunkach procentowych w dwóch zasadniczych częściach wyników "ogółem" wyżej omawianych a mianowicie: w grupie miast mniejszych /w małym stopniu obciążonych odbudową/ widać znaczny spadek mieszkań 1 i 2 izbowych w 1947 roku w stosunku do 1937 roku wyraża się on cyfrą 50,4 /1947 r/ przy 60 w 1937 roku natomiast nadwyżka została pochłonięta mieszkaniem 4 i 5 izbowymi w mniejszym stopniu 3 i 6 izbowymi.

Grupa miast większych i wielkich /powyżej 20 tys. miesz./ daje inny obraz: w 1947 roku zwiększał się ogólny stosunek do całości w zespole mieszkań 1,4,5 i 6 izbowych zmniejsza się w 2 i 3 izbowe; pierwsza grupa daje wynik 43,7 /1937 r + 35,6/ druga grupa 56,3 wobec 64,4 w 1937 roku. Różnica stanu wielkości mieszkań rozpoczętych w 1947 roku między mieszkaniem małymi i większymi zachodzi głównie w mieszkaniach 1 izbowych których jest więcej w miastach większych, przy czym uwidacznia się mały spadek mieszkań 3 izbowych. Znaczny spadek liczby mieszkań 3 izbowych w 1947 w stosunku do 1937 roku jest większy w miastach większych.

Analiza stanu mieszkań w grupie miast większych, silnie obciążonych odbudową jest możliwa w kollokacji z ruchem budowlanym

m. Warszawy, które 2/3 ruchu tej grupy miast przekroczyła.

Warszawa w 1947 roku wykazuje znaczny spadek mieszkań 2 izbowych przy jednoczesnym wzroście mieszkań 1 izbowych, 4, 5 i 6 izbowych; stosunek do mieszkań 3 izbowych wykazuje nieznaczny rozrost w 1947 r. w porównaniu do 1937 roku.

Zupełnie odmiennie kształtuje się sprawa w m. Łodzi gdzie zachodzi zjawisko spadku mieszkań wielkich 4, 5 i 6 izbowych oraz 1 izbowych na rzecz 2 i 3 izbowych, głównie tych ostatnich: wpływ odbudowy w m. Łodzi nieznaczny, niemniej jednak struktura gospodarcza miast i jego przedwojennych warunków mieszkaniowych odbija się rodzajem odbudowywanych mieszkań. W przekroju wojewódzkim należy stwierdzić tendencję generalną zmniejszania liczby mieszkań 1 izbowych /prócz woj. lubelskiego, pomorskiego a głównie rzeszowskiego na rzecz mieszkań 2 izbowych względnie większych 4, 5 i 6 izbowych; mieszkania 3 izbowe w obu grupach miast w przekroju wojewódzkim nie dają znaczniejszych odchylenia w stosunku do okresu przedwojennego; jedynie w województwie łódzkim i śląskim a przede wszystkim gdańskim zachodzą większe różnice na rzecz okresu powojennego.

W odniesieniu do m. Gdańska nie objętego zestawieniem ogólnym tablicy XIII należy stwierdzić tendencję w kierunku mieszkań małych 1 i 2 izbowych, kosztem mieszkań największych 5 i 6 i więcej izbowych, zachodzi tu podział mieszkań przy odbudowie, wobec wyjątkowo wielkiej liczby lokali wielkich, charakteryzujących stan mieszkaniowy m. Gdańska w okresie przedwojennym.

Generalia porównań dwóch czasokresów dadzą się ująć w następującej uwagi:

- 1/ liczba karłowatych 1 izbowych maleje /szczególnie silnie w miastach mniejszych/
- 2/ jako typowe mieszkanie okresu powojennego wybija się lokal 3 izbowy
- 3/ lokale większe 4 - 6 i więcej izbowe wznoszą się głównie w miastach mniejszych wobec lokalnych warunków oraz w Warszawie na skutek odbudowy
- 4/ mieszkania 2 izbowe mają tendencję zaniku w 1947 i to dość znacznego; pewien wzrost daje się zauważyć jedynie w ośrodkach przemysłowych Śląska, Okręgu Łódzkiego oraz w woj. Rzeszowskim.

Tak wyglądają generalia obciążone momentem odbudowy, zaciemniająca tendencje rozwojowe okresu powojennego ujęte rokiem 1947; są one podstawą do ustalenia założeń cyklu rozwojowego w szerszym zakresie,

który będzie omawiany w innym miejscu. Czystym porównaniem kierunków budownictwa mieszkaniowego dwóch czasokresów będzie możliwe przy zestawieniu budownictwa nowego lat 1937 i 1947. Tablica XIV ma to zadanie do wypełnienia.

Tablica XIV mieszkania wg wielkości w budynkach nowych^{1/}
mieszkalnych rozpoczętych w 1937 i 1947 latach.

Zestawienie ogólne porównawcze
Ziemie Stare

Wyszczególnienie	Ogółem miesz- kań 100 %	w % ogółu mieszkań						U w a g i
		mieszkania o izbach:						
		1	2	3	4	5	6 i więcej	
Ogółem Ziemie Stare ^{x/} rok 1937	35512	17,5	39,3	25,5	12,9	3,2	1,6	x/bez m.Gdańska
" 1947 ^{xx/}	6058	18,9	34,1	27,4	14,3	3,8	1,5	
Miasta pon. 20 tys.m rok 1937	9240	18,4	41,6	23,8	12,5	2,3	1,4	
" 1947	2232	12,7	35,8	28,3	17,6	3,9	1,7	
Miasta pow. 20 tys. ^{x/} rok 1937	26272	17,2	38,4	26,0	13,1	3,6	1,7	
" 1947	3826	22,4	33,1	26,8	12,5	3,9	1,3	
w tym m. Warszawa rok 1937	10742	22,7	40,2	22,6	10,5	2,5	1,5	
" 1947	1144	47,8	32,5	13,0	5,2	1,2	0,3	

^{x/} budynki nowe, nadbudowy i dobudowy

^{xx/} tylko budynki nowe

Rok 1947 został podany bez nadbudów i dobudów, który przy omawianym zagadnieniu w powyższej tablicy nie dał się uchwycić z uwagi na układ materiału; nie ma to

zresztą żadnego wpływu przy dokonaniu porównań z uwagi na nieznacz-
ną liczbę mieszkań i izb w dobudowach i nadbudowach okresu powojen-
nego. Tym samym różnica podstaw porównań obu czasokresów nie wpływa
na wyniki i wnioski końcowe.

Tablica XIV daje nieco inny obraz sytuacji mieszkaniowej
w 1947 roku w korelacji z 1937 rokiem w nowym budownictwie patrz
"ogółem" daje pewną małą preferencję o mieszkaniach 1 izbowych na
skutek podwojenia tego rodzaju mieszkań w Warszawie; niemniej jednak
należy stwierdzić zanikanie ich w całym kraju /poza Warszawą/ szcze-
gólnie duży w zespole miast mniejszych. Mieszkania 2 izbowe występu-
ją w mniejszym stopniu w okresie powojennym; lokale 3 izbowe wybijają
się jako typowe, zanik ich w Warszawie jest spowodowany odbudową tego
typu mieszkań /tablica XIII daje superatę w stosunku do 1937 roku/.
Pozorna wyższość stosunku procentowego w zespole mieszkań 4 - 6 izbo-
wych spowodowana jest tendencjami budowy tego typu mieszkań w mias-
tach małych i średnich natomiast w wielkich miastach widać wyraźnie
ich zanik, co specjalnie się uwidacznia w Warszawie.-

Stosunek 2 grup mieszkań małych / 1 - 3 izbowych/ i większych
/4 - 6 izbowych/ do całości ruchu mieszkaniowego w nowym budownictwie
daje zestawienie niżej podane.

T a b l i c a X V.

Udział % grup mieszkań małych i większych w nowym budownictwie
w miastach w latach 1937 i 1947 budynki nowe rozpoczęte; Ziemie
D a w n e

Wyszczególnienie	O g ó ł e m	I grupa mieszkania 1-3 izbowe		II grupa mieszkania 4-6 i więcej izbowe	
		w % do całości		w % do całości	
		1937 r	1947 r	1937 r	1947 r
Ogółem w budynkach nowych ^{x/}	100	82,3	80,4	17,7	19,6
Miasta pon.20 tys.m.	100	83,8	76,8	16,2	23,2
" pow.20 tys.m. ^{x/}	100	81,6	81,3	18,4	18,7
w tym m. Warszawa	100	85,5	92,3	14,5	7,7
bez m. Gdańska					

Tablica XV potwierdza wnioski wyżej podane.

Przechodząc do porównań udziału poszczególnych sektorów życia gospodarczego w ruchu budowlanym lat 1937 i 1947 należy stwierdzić znaczne trudności w dokładnym ujęciu cyfrowym zmian jakie zaszły w tej dziedzinie w okresie powojennym. Przyczyna tych trudności leży w znacznych lukach w sprawozdawczości odznaczającej się przede wszystkim do budownictwa w sektorze państwowym. Ogólne braki w sprawozdawczości okresu 1947 roku a oszacowane na początku tej pracy 30% /istniejącej materiał stanowi 70% faktycznej całości/ głównie dotyczą sektora państwowego. Wyliczenia będą przeprowadzane w oparciu o te spostrzeżenia.-

Zestawienie porównawcze w tablicy XVI ujmuje w % udział poszczególnych w stosunku do całości ruchu budowlanego na Ziemiach Dawnych. /Starych/ i z uwagi na układ tablic przedwojennych podaje dane dotyczące całości ruchu bez podziału na województwa.

T a b l i c a XVI.

Udział sektorów życia gospodarczego w budownictwie.
Budynki mieszkalne rozpoczęte w 1937 i 1947 roku
Ziemie Dawne
w% do całości ruchu / 100 %/

Osoba budującego		w liczbie budynków	w kubaturze	w liczbie mieszkań	w liczbie izb
<u>Ogółem Ziemie Dawne</u> ^{x/}					
Państwo	1937 ^{x/}	0,5	3,5	3,0	3,0
	1947 ^{xx/}	4,2	17,7	22,0	18,9
Samorząd teryt.	1937	0,3	0,7	1,3	0,9
	1947	0,5	0,9	1,3	0,9
Spółdzielnie mieszk.	1937	0,6	2,3	2,5	2,0
	1947	1,4	8,4	8,4	9,1
Osoby prywatne i inni	1937	98,6	93,5	93,2	94,1
	1947	84,9	68,3	68,3	71,1

x/ Bez m. Gdańska
xx/ na podstawie sprawozdań, bez przeliczeń.

Wyniki tablicy XVI wykazują:

- 1/ Wzrost udziału Państwa w budownictwie wyrażający się 8-krotnym powiększeniem udziału procentowego w całokształcie ruchu w odniesieniu do budynków, 5-krotnym w kubaturze, 7-krotnym w liczbie mieszkań, a 6-krotnym w liczbie izb mieszkalnych. Udział ten jest niewątpliwie większy; przyjmując założenie podane wyżej, że ruch budowlany ujęty sprawozdawczością stanowi 70% stanu faktycznego, należy przyjąć, że w brakujących 30% co najmniej 25% przypada na sektor państwowy /obejmujący i przedsiębiorstwa państwowe a reszta / 5% na sektor prywatny/
 - 2/ Samorząd Terytorialny nie wykazuje żadnych zmian w badanych czasokresach.
 - 3/ Spółdzielnie mieszkaniowe / różnego typu/ przejawiają znaczniejszą intensywność w 1947 roku dają procentowy udział zwiększony dwukrotnie w odniesieniu do budynków, 4-krotnie w kubaturze, w liczbie mieszkań i izb.
 - 4/ Sektor prywatny natomiast wykazuje znaczny spadek udziału procentowego w ruchu budowlanym we wszystkich elementach rozpatrywanych
- Jednocześnie tablica XVI wykazuje zmiany zachodzące w wielkości budynków budowanych względnie odbudowywanych w obu czasokresach w każdym sektorze:

- 1/ Sektor Państwowy daje w 1947 roku trochę mniejsze budynki jak w 1937 roku /1937 roku stosunek % liczby budynków do kubatury 1 do 7 /0,5 : 3,5/ w 1947 roku 1 do 6,2 a w izbach wynik 1 do 4,5 w 1947 roku wobec 1 do 6 w 1937 roku. Państwo budowało względnie odbudowywało szereg mniejszych domów na potrzeby swych pracowników gdy w 1937 roku wznosiło objekty przeważnie większe.

niekompletność sprawozdawczości nie zmienia tego stanu rzeczy.

- 2/ Samorząd terytorialny w 1937 roku wznosi względnie odbudowuje budynki nieomal dwukrotnie mniejsze jak w 1937 /stosunek liczby budynków do kubatury a przede wszystkim do liczby mieszkań i izb/. Działają tu silnie wpływ odbudowy oraz przejęcia przez samorząd znacznej liczby budynków bezpańskich.
- 3/ Spółdzielnie mieszkaniowe wykazują silny wzrost budownictwa ogółem oraz wielkości budynków / stosunek budynków do kubatury 1937 rok 1 do 4 a 1947 1 do 6, oraz w stosunku do liczby mieszkań i izb/. Działają tu momenty odbudowy zniszczonych wielkich obiektów względnie budowa nowych będących w sektorze spółdzielczym w zasadzie znacznymi budynkami.
- 4/ Sektor prywatny i różni inni właściciele wykazują tendencje budowy względnie odbudowy mniejszych budynków w 1947 roku uwypuklają wyniki cyfrowe szczególnie w stosunku % budynków do liczby mieszkań i izb.

Generalia wykazują, że w 1947 roku wznoszono /względnie odbudowywano% budynki mieszkalne mniejsze jak w 1937 roku, przy czym przeciętna kubatura w m. 3 na jedną izbę nie uległa w okresie powojennym zmniejszeniu z uwagi na moment odbudowy, natomiast w odniesieniu do budynków nowych przejawia się tendencja obniżenia kubatury na izby, a więc wielkość przeciętnej izby, dość nierównomiernie rozłożonej, bowiem o ile mniejsze miasta w poszczególnych województwach dają nieznaczny spadek przeciętnej kubatury na izbę a często nawet i małąwyżkę, to wielkie miasta wykazują wyraźną obniżkę w tej dziedzinie.

w budownictwie mieszkaniowym porównanie lat 1937 i 1948 pod względem udziału sektorów życia gospodarczego w kosztach budowy obrazuje tablica XVII oparta na materiałach ujętych w sprawozdaniach. Materiały obu tych czasokresów posiadają identyczne braki nie ujmują bowiem większych zakładów przemysłowych, reprezentujących znaczną kubaturę. Ta "jednokierunkowość" braków stwarza możliwość porównań naogół dokładnych. Ważny problem budowy względnie odbudowy zakładów przemysłowych obu czasokresów z uwagi na całkowity brak materiałów wymyka z jakichkolwiek możliwości porównań.

T a b l i c a XVII.

Udział sektorów życia gospodarczego w budownictwie
Budynki niemieszkalne w miastach rozpoczęte w 1937
i 1947 roku /bez większych budynków przemysłowych/
na Ziemiach Dawnych
w % do całości ruchu / 100%/

O s o b a budującego		W liczbie budynków	w kubatu- rze	U w a g i
<u>Ogółem Ziemie Dawne^{x/}</u>				1937 roku ujmuje budynki nowe nadbudowy i do- budowy
Państwo	1937 r	1,8	9,5	
	1947 "	11,1	42,7	
Samorząd Teryt.	1937 "	2,6	18,0	1947 roku jak wyżej + dob- dowy
	1947 "	2,8	8,8	
Spółdz.mieszk.	1937 "	2,1	4,8	
	1947 "	0,2	0,2	
Osoby prywatne i inni	1937 "	93,5	67,7	
	1947 "	85,9	48,3	

w budownictwie niemieszkalnym uwypukla się prawie 10-krotny wzrost udziału sektora państwowego w budynkach a w kubaturze 4-krotny w stosunku do całości ruchu okresów porównawczych; ten znaczny wzrost spowodowany jest odbudową budynków, urzędów i przedsiębiorstw, oraz szeregiem budynków jak szkolnych, kolejowych oraz pomocniczych jak zakłady, garaże itd.

Samorząd terytorialny nieznacznie zniżył swój udział w 1947 roku w stosunku procentowym ogółu budownictwa; znaczną ilość ~~osobnych~~, drobnych budynków budowanych lub odbudowywanych pomniejsza udział samorządu w ogólnej kubaturze.

Spółdzielnie mieszkaniowe stanowią znikomą część ruchu budowlanego w budownictwie niemieszkaniowym w 1947 roku. Główny nacisk w okresie powojennym spółdzielnie mieszkaniowe położyły na budowę względnie odbudowę lokali mieszkalnych, lokale pomocnicze względnie handlowe tego sektora są w zaniku.

Sektor prywatny i innych właścicieli wykazuje w okresie powojennym zmniejszony udział % w budynkach, a bardzo znaczny w kubaturze. Liczba budynków względnie lokali jest znaczna są to jednak drobne objekty jak warsztaty, sklepy, budynki gospodarcze itd. Oddzielnym ^{zagadnieniem/} jest wielkość oraz materiałów budowy ścian budynków wznoszonych w 1947 roku w porównaniu do 1937 roku na Ziemiach Starych; dokonanie porównań jest trudne z uwagi moment odbudowy w okresie powojennym w odniesieniu do materiału budowy ścian, a częściowo do liczby budynków wg kubatury. Dlatego też układ tablic daje dodatkową rubrykę "odbudowa" dla wyników 1937 roku stanowiącą korektę porównań. Czystym natomiast porównaniem ^{jedynie/} będzie rubryka odnosząca się do nowych budynków /łącznie z nadbudową i dobudową/. Omawiane będzie jedynie budownictwo mieszkaniowe, przy czym tablice oparte będą na materiale sprawozdawczym, doliczenia braków, wg szacunku wyżej podanego z jednej strony byłoby dowolne z drugiej zaś jest zbędne bowiem posiadany materiał jest wystarczający dla zobrazowania faktycznego stanu rzeczy w tej dziedzinie. Porównania będą dokonywane w odniesieniu do budów rozpoczętych w czasokresach badanych, dających faktyczny obraz rzeczywistości w zagadnieniach rozpatrywanych.

T a b l i c a XVIII.

Budynki mieszkalne rozpoczęte w 1937 i 1947 r w miastach Ziem Dawnych
wg materiału budowy ścian i wielkości kubatury
Zestawienie porównawcze.

Wyszczególnienie	Razem budynki	L i c z b a b u d y n k ó w nowych, nadbudowy, dobudowy i odbudowy o kuba- turze w m ³						
		0-200	201- 600	601 -1500	2501- 5000 ^{x/}	5001 -10000	10001 i wię- cej	
		Budynki murowane						
A. Ziemie Dawne 1937	7695	1105	2690	2315	744	534	250	57
" " 1947	3739	875	1250	929	294	195	130	66
w% " 1937	100	14,3	35	30	10	7	3	0,7
" " 1947	100	23,7	33,4	25,1	7,8	5,2	3,2	1,6
		Budynki drewniane						
B. Ziemie Dawne 1937	2848	1443	1190	202	11	2	-	-
" " 1947	1101	475	537	65	16	8	-	-
w% " 1937	100	50,6	41,8	7,1	0,4	0,1	-	-
" " 1947	100	43,2	48,7	6,0	1,4	0,7	-	-
C. w stosunku % ogółu ruchu murowanych bud.								
" " 1937	73	43	70	92	99	99,6	100	100
" " 1947	77	65	70	93	95	96,0	100	100
drewnianych 1937	27	57	30	8	1	0,4	-	-
" " 1947	23	35	30	7	5	4,0	-	-

zestawiono wg zeszytu spec. o ruchu budowlanym za 1937 rok oraz ma-
teriałów sprawozdawczych za 1947 r.

x/ w odniesieniu do budynków drewnianych od 2501-5000 i więcej

T a b l i c a XIX.

Budynki mieszkalne rozpoczęte w 1947 roku wyłącznie odbudowa w mias-
tach Ziem Dawnych
wg materiału budowy ścian i wielkości kubatury załącznik do tablicy
XVIII.

Wyszczególnienie	Razem budynki	Liczba budynków w odbudowie o kubaturze w m ³						
		0-200	201- 600	601 -1500	1501- 2500	2501- 5000 ^{x/}	5001 -10000	10001 i więcej
		Bud. murowane						
A. Ziemie Dawne 1947	1672	456	365	384	166	143	99	59
w % " 1947	100	27,2	21,8	23	10	8,56	5,9	3,5
		Bud. drewniane						
B. Ziemie Dawne 1947	64	34	21	7	2	-	-	-
w % " 1947	100	53,1	32,8	11	3,1	-	-	-

Zestawiono wg źródeł
tablicy XVIII.

x/ w budynkach drewnianych
5000 m³ i więcej.

T a b l i c a XX.

Budynki mieszkalne rozpoczęte w 1937 i 1947 roku wyłącznie nowe, nad. - i dobudowa wg materiału budowy ścian i wielkości kubatury

Zestawienie porównawcze
Ziemie Dawne - miasta

Wyszczególnienie	Razem budynki	Liczba budynków nowych nad.- dobudowy o kubaturze w m ³							
		0-200	201-600	601-1500	1501-2500	2501-5000 ^{x/}	5001-10000	10001 i więcej	
Budynki murowane									
A. Ziemie Dawne	1937	7695	1105	2690	2315	744	534	250	57
" "	1947	2067	419	885	545	128	52	31	7
" "	1937	100	14,3	35	30	10	7	3	0,7
" "	1947	100	20,2	42,8	26,4	6,2	2,5	1,5	0,4
Budynki drewniane									
B. Ziemie Dawne	1937	2848	1443	1190	202	11	2	-	-
" "	1947	1037	441	516	58	14	8	-	-
w%	1937	100	50,6	41,8	7,1	0,4	0,1	-	-
" "	1947	100	42,4	50	5,6	1,3	0,7	-	-
C. w stosunku % do ogó- łu ruchu:									
bud. murowane	1937	73	43	70	92	99	93,6	100	100
" "	1947	66,6	49	63,2	90,4	90,1	86,7	100	100
" drewniane	1937	27	57	30	8	1	0,4	-	-
" "	1947	33,4	51	36,8	9,6	9,9	13,3	-	-

x/ w budynkach drewnianych 5000 m³ i więcej

źródła jak w tablicy XVIII

tablice XVIII, XIX i XX obrazują ruch budowlany pod względem materiału budowy ścian i wielkości budynków murowanych i drewnianych. Z tablicy XVIII część C wynika, że w ogólnym ruchu budowlanym w 1947 roku łącznie z odbudową stosunek procentowy budynków murowanych jest większy jak 1937 /77% do 73%/ przy znacznej przewadze budynków małych do 200 m³.

Natomiast budynki drewniane wykazują pewien spadek stosunku % wyrażający się liczbą 23 gdy w 1937 roku 27, przy pewnym wzroście budynków większych powyżej 1500 m³.

z części B tablicy XVIII widać dodatkowo wzrost liczby budynków o kubaturze od 200 do 600 m³ niezależnie od wyników uzyskanych w części C.

Reasumując powyższe należy stwierdzić że w 1937 roku w stosunku do całości ruchu /obciążonego odbudową/ budowano procentowo więcej budynków murowanych jak w 1937 roku, przy czym % w 1947 roku powstało więcej budynków małych do 200 m³ oraz powyżej 5000 m³. Budynki drewniane wykazują w stosunku do całości ruchu w 1947 pewien spadek w porównaniu do 1937 roku przy czym budowano /w stosunku %/ więcej budynków od 200-600 m³ oraz powyżej 1500 m³.

Takie są rezultaty porównań ruchu budowlanego lat 1937 i 1947 niemniej jednak wymagają one pewnej korekty z uwagi na moment odbudowy w 1947 roku, który paczy podstawę porównań.

Korektą więc będą tablice XIX i XX, które dają ostateczny obraz porównania ruchu budowlanego mieszkalnego czasokresów badanych w powyższych tablicach uwypukla się rola odbudowy.

A więc z tablicy XX część C. widać, że w nowym budownictwie w 1947 roku nastąpił pewien spadek stosunku % budynków murowanych nowych w 1947 / w stosunku do całości ruchu w tych budynkach/ w porównaniu do 1937 roku. stosunek % badanych czasokresów daje w tej grupie wzrost budynków małych /patrz część A i C/.

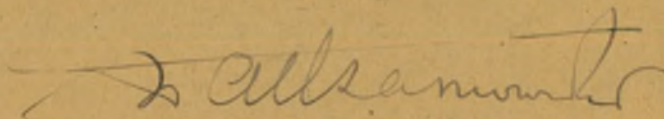
W odniesieniu do budynków drewnianych widać pewien wzrost w 1947 roku w stosunku do 1937 stosunku % / do ogółu ruchu/ przy czym liczba budynków większych jest w stosunku % większa w 1947 roku.

Przyczyny powyższego stanu rzeczy leżą w odniesieniu do budynków murowanych w znacznym ruchu odbudowy oraz w ożywionej działalności drobnych właścicieli. Sektor państwowy kieruje cały wysiłek w odbudowę większych obiektów budując nowe budynki w nieznacznym stopniu /1947 r/

Z części A tablicy XVIII widać dodatkowo wzrost liczby budynków murowanych w 1947r. o kubaturze powyżej 5000 m³

Ożywiony ruch budowlany w budynkach drewnianych skupia się w przeważającej mierze w miastach mniejszych i zaspakaja w szybszym tempie przy mniejszych nakładach potrzeby ludności w domkach małych i rodzinnych względnie w nieruchomościach większych /często baraki/.

20 tablic podanych w niniejszej pracy dają szczegółowy stan porównań jakościowych budownictwa lat 1937 i 1947 na Ziemiach Starych; analizy poszczególnych tablic i wnioski z nich wynikające nie odzwierciedlają precyzyjnie zagadnienia z uwagi na braki w materiałach niemniej jednak uwypuklają kierunki i cechy ruchu budowlanego okresu przedwojennego i powojennego reprezentowanych odcinkowo latami 1937 i 1947 na Ziemiach Starych.

/Władysław Czarnowski/

Warszawa, dnia 15 czerwca 1949

